

Brandenburg'un Dört Atlısı

— Eskimiş zamanları satıyorum, yitirilmiş yolları satıyorum, unuttulan başarıları satıyorum. Sudan ucuz... Haydi, sudan ucuz...

İriyarı, genç adam, alana doğru çağırıyordu. Tarihi Brandenburg kapısının hemen altında, alçak, uzun bir masanın üzerindeki üç öbeği oluşturan nesnelere neler olduğunu, bu ilginç çağrıya kulak verip yaklaşanlar görebiliyordu.

Masanın üzerindeki birinci küme, saat kümesiydi. Değişik markalarda, çoğu köstekli, kaba görünümlü, kimi çalışır, kimi durmuş yüzlerce saat üst üste yığılmıştı.

İkinci küme irili ufaklı pusulalardan oluşmuştu. Kapaklı, kapaksız, zincirli, zincirsiz, kimileri deri kılıflı, kimileri tahta kutulu yüzlerce pusula, bir karmaşa içinde alıcılarını bekliyordu.

Üçüncü yığını oluşturan çeşitli madalyalara bakanlar, bunların, bir zamanlar gergin, gururlu göğüslere nasıl takıldıklarını, yıllarca övünerek nasıl taşındıklarını düşünebilirlerdi.

Genç, sarışın, iriyarı adam, el kol hareketleriyle, bağırarak alıcılarını çağırıyordu.

— Eski dönemin saatlerine bakın, eski dönemin saatlerine...

— Ucuza kahramanlık isteyen var mı? Ucuza kahramanlık madalyası...

— Yönünüzü yitirmeyin; karanlıkta, aydınlıkta yönünüzü yitirmeyin...

Kısa zamanda bir turist grubu masanın önünde toplandı. Bir sürü insan, meyve seçer gibi pusulaları, saatleri, madalyaları ellerine alıyor, ağırlığını tartıyor, saatlerin içini açmaya çalışıyor, madalyaları göğüslerine yaklaşıyor, birini bırakmadan ikincisini, üçüncüsünü alıp inceliyordu.

— Aman karışmasın... Zamanınız mekânınıza, mekânınız başarınıza karışmasın. Lütfen hepsini kendi yerine koyun. Ne arıyor saatlerin içinde madalya! Lütfen dikkat edin hanımefendi, o madalya üstün hizmet madalyasıdır. Bir eşini daha zor bulursunuz.

Kadın:

— O kadar değerliyse neden satıyorsunuz?

— Ekmek parası hanımefendi. İnsan ekmek için saatini de satar, pusulasını da, madalyasını da. Açlık başka şeye benzemez. Kiminin karnı toktur, madalyayla uğraşır; ama aç olan madalyasını ekmekle değiştirir.

Başka bir adama dönerek:

— Beyefendi dikkat edin, zorlamayın; o saatin kurma düğmesi çok hassastır.

— Neden? Sağlam görünüyor oysa. Bu kadarlık bir zorlamayla kırılırsa bu ne işe yarar ki?

— Saat zaman demektir beyefendi, zorlamaya gelmez. O kendi hızıyla akar. Her saatin ayrı hızı, ayrı direnci vardır.

— Ayrı hız mı? Ne yani, bu saatler bozuk mu?

Aynı hızda dönmüyorlar mı?

— Siz bu dünyada aynı hızda dönen iki saat bulabilir misiniz? Tüm saatler bozuktur beyefendi. Şimdi sizin saatiniz üçü on geçeyi gösteriyor. Dün güneş tam bu saatte bir dakika daha gerideydi. Aynı yerde saat her gün değişiyor. Ya Çin'de saat şimdi kaç biliyor musunuz? Sonra, yanınızdaki güzel hanımın saatiyle sizinkinin arasında bile en azından birkaç saniye fark vardır. Tüm saatler bozuktur beyefendi, tüm saatler bozuk...

Bir kadın:

— Siz filozof musunuz?

Satıcı:

— Hayır, bozuk saat satıcısıyım. Bozuk pusula, bozuk madalya da satarım. Olur olmaz birçok şey satarım da hepsi bozuktur.

Bir genç adam, gülererek:

— Bozuk saat ve pusulayı anladık da, bozuk madalya nedir?

Satıcı:

— Bozuk madalya, yanlış iş demektir. Yapılmış, yapılan ve yapılacak olan yanlış işler.

— Nasıl yani?

— Bir zamanlar en çok düşman öldürene de, en iyi casusluk yapana da, en iyi müzisyene de, en iyi şaire de, en hızlı duvar örene de, en çok buğday yetiştirene de madalya verdiler. Sokaklarda dolaşan madalyalı insanlardan hangisinin katil, hangisinin sanatçı,

hangisinin işçi olduğunu anlamak mümkün değildi. Hepsi madalyalarıyla övündüler; hepsi ölümlerini madalyalarını çocuklarına bıraktılar. Bunlar, yapılmış yanlış işlerdir.

Şimdi yapılan yanlış işlere gelince:

Bu madalyaların her biri birer yeteneği, emeği, başarıyı simgeliyor; ama küçük paralar karşılığında alınıp satılıyorlar. Alan ve satan, onların, simgeledikleri değerleri üzerlerinde taşımadıklarını, o değerlerin madalyaları kazanan göğüslerde kaldığını, bu küçük nesnelere, neredeyse ancak yapıldıkları malzemenin değeri kadar değerli olduğunu biliyorlar. Madalyaların gerçek sahipleri ise, madalyaları göğüslerinde taşımadıkları sürece başarılarının tarihin karanlığında yok olacağını bildikleri halde, birkaç öğünlerini karşılamak için bunları satıyorlar. Üstelik yine acıkacaklar.

Sayın baylar, bayanlar, size gelecekte yapılacak yanlış işleri de anlatmaya kalksam, saymakla bitmez. Göğüsleri çıplak kalan madalyalı insanların, içine düşecekleri değersizlik duygusunu, inanç çöküntüsünü mü anlatayım; yoksa, birkaç dolara sahip olduklarını sandıkları bu madalyaları, eşlerine dostlarına gösterirken, bir felsefenin, bir devlet sisteminin çöküşü üzerine tezler yürütecek insanların duygu ve düşüncelerini mi?

Madalyalar da bozuk sayın baylar, bayanlar. Ne işinize yarayacak sizin bu bozuk madalyalar? Dolarlarınızı boşa harcamayın. Sahipleri, birkaç öğün yemek karşılığında sattıklarına göre madalyalarını; siz de bunları almaktansa, birkaç öğün yemek yiyin, kenti dolaşın, şarap için. Satıcısı tarafından değersizliği kabul edilen bir malı, hangi akıllı alıcı almak ister?

Bir genç kız:

— Olsun, bu madalyayı sevdim. Hiçbir değeri olmasa da pembe giysime çok yakışacak. Şuna bakın, ne güzel bir kurdelesini var, değil mi?

Satıcı:

— Peki, on sekiz dolar verin o zaman. Ya siz? Siz de mi alıyorsunuz yoksa beyefendi?

— Evet, şu iki tanesini. Bunlar mutlaka bir subayın olmalı. Savaşta büyük yararlıklar gösteren bir subayın...

Satıcı:

— Hayır sayın bayım. O büyük olanı, bakın üzerinde yazıyor, resmi yemeklerde bilgisi, becerisiyle, geleneksel beğenimizi yabancılara

başarıyla tanıtan başaşçılara verilmiş madalyadır. Öteki ise, savaşta büyük başarı göstermiş bir doktora verilmiştir. Madem bunu alıyorsunuz, birkaç dolar daha verin, şu üçüncüyü de alın. Bu, üstün başarı gösteren pilotlara verilir. Çok sayıda bombası doğru hedefi bulmuş olan pilotlar bu madalyayı alırdı. Düşman pilotlarının bombalarıyla yaralanan askerlerimizi başarıyla iyileştirmiş doktorlar da bunu. Böylelikle bir işin iki madalyasına da sahip oldunuz. Keşke elimde düşman pilotlarıyla düşman doktorlarının kazandıkları madalyalardan da olsa. O zaman, aynı işin dört madalyasına sahip olurdunuz; ne iyi olurdu değil mi? Bombalar bizden gidince, bizim pilotlarla onların doktorları; bombalar onlardan gelince, onların pilotlarıyla bizim doktorlar madalya kazanıyor. Ne güzel alışveriş... Sonucu beraberlik olan bir savaş. Hah, hah, hay...

Bir adam:

— Şu saat kaç dolar acaba?

Satıcı:

— Beş dolar. Aynısından üç tane alın, hepsine on iki dolar verin.

— O zaman çalışanları seçeyim bari.

— Seçin bakalım; seçebilirsiniz seçin.

Bir kadın:

— Saatler madalyalardan daha ucuz değil mi?

— Öyle olacak hanımefendi. Arz talep sorunu. Zaman herkes için akar. Herkesin saati var. Madalyayı bulmak zor. Dükkânlarda satmak için madalya yapılmaz ki.

— Peki, çalışan saatlerle bozuk saatler aynı fiyat mı?

— Yani duran bozuklarla dönen bozuklar. Evet, hepsi aynı.

— Ama neden? Çalışan saatler işe yarar, bozuklar yaramaz ki.

— Çalışanlar da hiçbir işe yaramaz hanımefendi. En azından sizin işinize yaramaz. Eski sahibine de yaramamıştı.

— Neden?

— Gelin, yaklaşın lütfen. (*Saati kadına çevirerek*) Bakın, ne görüyorsunuz?

— Saat... Çalışıyor...

— Nereden anladınız?

— Saniyesi dönüyor.

— Saniyesi nasıl dönüyor peki?

— Sanırım doğru dönüyor. Doğru hızda yani.

— Sayabilir misiniz?

— Tabii; bir... iki... üç... dört... İşte...

— Yani bir duruyor, bir ilerliyor, bir duruyor, bir ilerliyor. Zaman da öyle mi yapıyor? Bir durup, bir geçiyor mu?

— Tabii değil. Zaman sürekli akar.

— Ben de onu söylüyorum ya. Bu saatin sahibi zamanın sürekli geçtiğini anlayınca saatini sattı. Kendisini kandıran bu saatin doğruluğuna yıllar yılı inanmıştı oysa. Haydi biraz daha açıklayayım. Saniyeleri tek tek sayabiliyorsak bu, her saniyeye bir başka saniyenin eklenmesini getirir. O zaman, iki şey birleşip üçüncüyü, üç şey birleşip dördüncüyü oluşturuyor demektir. Oysa zamanda kesinti yoktur. Saniyelerin arasında sonsuz sayıda zaman parçacıkları olduğunu da sanmayın. İnsan uydurması bunlar. Nereden mi biliyorum? Saniyeleri kaldırırsanız dakikalar, dakikaları kaldırırsanız saatler, saatleri kaldırırsanız günler, sonra haftalar, aylar ve yıllar kalır. Yılları da kaldırın. Ömürlerden başka ne kalır?

Ama sanmayın bu nedenle saatini satıyor eski sahibi. Onu kandırdılar. Saniyelerden daha küçük parçaları gösterebilen saatlerden alabilmek için sattı bu eski saati zavallı. O küçük zaman parçalarını görebilmek için.

Bir adam:

— Bay satıcı, haydi şu pusulalar için de bir şeyler söyleyin bari. Siz ilginç bir insansınız.

— Satıcı ilginç olmalı. Sattığı şey değil, satış biçimidir önemli olan. Satıcının işi satmaksa, onu iyi yapmaya çalışmalı. Ama ben iyi satıcı değilim; çünkü bunları satarsam sizin rahatınızı kaçıracağım. Aldığımız madalyaları takarken size anlattıklarımı düşünürseniz, saatlerin saniyelerini izlerken zamanı düşünürseniz, bunları aldığınıza pişman olursunuz. Bu yüzden almamanız daha doğru. Sizi mutsuz etmek işime gelmez. Mutlu olmanız gerekir ki benden hoşnut kalasınız, bana yeni alıcılar gönderesiniz. Onlar da hoşnut kalmalı, başka alıcılar göndermeli. Gördünüz mü; satmadığım sürece çok alıcım olacak.

Adam, kahkahayla:

— Bay satıcı, haydi şu pusulalar için de bir şeyler söyleyin. Bunlar da bozuk mu?

— Evet, hepsi bozuk. Size yaramaz. (*İçinden: Ya da tam size yarar.*)

Başka bir adam:

— Bu değil, bakın, benim cebimdeki pusulayla aynı yönü gösteriyor. İşte bu taraf kuzey.

Satıcı:

— Sizininki de yanlış beyefendi, sizininki de.

— Olamaz; asla yanlış olamaz; benimki dünyanın en iyi markası.

Satıcı, gülerek:

— Peki, sayın bayım, söyleyin bakalım, pusulanıza göre Leningrad ne tarafta?

Adam cebinden bir harita çıkararak:

— İşte Avrupa haritası. Moskova'ya kadar gösteriyor. Bakın şöyle bir çizgi çizersek, neredeyse tam kuzeydoğumuza düşüyor. Yani, şu doğrultuda...

— Bilemediniz beyefendi. O çizgi Leningrad'a değil St. Petersburg'a gidiyor. Pusulanız yanıldı.

Başka bir adam:

— Bu kez saçmaladınız bay satıcı. Hepimiz o kentin orada olduğunu biliyoruz. Adı değişmiş, Leningrad yerine Petersburg olmuş olabilir; ama oradaki sokaklar, evler, insanlar, tarihi eserler, hepsi aynı. Yalnızca adı değişmiş. Bu kez tutturamadınız.

Satıcı:

— Bayım, bir şeyin en son adı değişir. İş ad değiştirmeye geldiyse, zaten her şeyi değişmiş demektir. Aynı kalan, değişiklik göstermeyen bir şeyin durduk yerde adı neden değişsin? Adı değişmişse artık o yoktur. Değişmiş ada uygun bir yeni şey vardır. İşte bu yüzden sizin pusulanız da bozuk, benim sattığım da. Ama yine de siz alın bunu. Değeri üç dolar. Belli olmaz, bakarsınız başka yerde doğru çalışır. En azından biriyle ötekini, onunla berikini denemiş olursunuz. Dikkat edin; ikisi de aynı yönü gösterdikleri sürece sorun yok; ama biri başka, biri başka gösterirse, bir üçüncüye gereksinim duyacaksınız. Sonra da kayboldunuz gitti.

Otobüsün uzaktan duyulan kornası üzerine satıcı taburesinin üzerine çıktı. Otobüsü göstererek:

— İşte bakın... Sizi çağırıyorlar... Zamanınızı boşa harcadınız benimle. Daha göreceğiniz çok yer var kentte, bari oraları kaçırmayın.

Ah, unutmadan; rehberiniz şu arkamdaki büyük kapının üzerinde duran dört atlı zafer arabasının öyküsünü anlatacaktır mutlaka. Ama kimsenin bilmediğini de ben söyleyeyim sizlere.

Anımsayın Mahşerin Dört Atlısı'nı. Onlarındı bu dört at bir zamanlar. Şimdi Brandenburg'un dört atıdır bu zafer arabasının beyaz atları.

Haydi gecikmeyin, uğurlar olsun, uğurlar olsun.